

KUNGL. VITTERHETS
HISTORIE OCH
ANTI KVITETS AKADEMIEN

ÅRSBOK 2020

STOCKHOLM 2020

Ständige sekreterarens årsberättelse

ÅRSBERÄTTELSEN HÄNFÖR SIG till verksamhetsåret 21 mars 2019–20 mars 2020.

Stadgar

Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien är ett oberoende vetenskapligt samfund med främsta syfte att främja forskning och annan verksamhet inom humanistiska, rättsvetenskapliga och samhällsvetenskapliga ämnen samt kulturmiljövård. Akademiens stadgar, fastställda av regeringen den 26 juni 1975, med ändringar fastställda den 1 december 1988 och den 30 juni 1994, har arbetats igenom under året och har med smärre ändringar fastställts av regeringen den 27 juni 2019.

Ledamöter

Under det gångna året har tre arbetande ledamöter valts in i Akademien: Lena Rydholm, professor i kinesiska vid Uppsala universitet, Jonas Tallberg, professor i statsvetenskap vid Stockholms universitet och Daniel Västfjäll, professor i kognitiv psykologi vid Linköpings universitet. Vidare har Göran Blomqvist, tidigare verkställande direktör för Riksbankens Jubileumsfond, valts in som korresponderande ledamot.

Samtidigt har några ledamöter för alltid lämnat oss: hedersledamoten Margareta Biörnstad, tidigare riksantikvarie, ledamöterna Ingmar Bro-

hed, professor i kyrkohistoria vid Lunds universitet och tidigare forskningschef vid Svenska kyrkans forskningsråd, Sara Danius, professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet och tidigare ständig sekreterare i Svenska Akademien, Lars Hartman, professor i Nya testamentets exegetik vid Uppsala universitet, Inge Jonsson, professor i litteraturvetenskap vid Stockholms universitet, under åren 1994–2003 preses för Kungl. Vitterhetsakademien och tidigare även rektor för Stockholms universitet, Kurt Johannesson, professor i retorik vid Uppsala universitet, Lars Lindvall, professor i romanska språk vid Göteborgs universitet och Göran Malmqvist, professor i sinologi, särskilt nykinesiska språket, vid Stockholms universitet.

De utländska ledamöterna Max Engman, professor i historia vid Åbo Akademi, Michael Müller-Wille, professor i arkeologi vid universitetet i Kiel, och Vigdis Ystad, professor i nordisk litteratur vid universitetet i Oslo samt de korresponderande ledamöterna Göran Alm, före detta chef för Bernadottebiblioteket på Kungliga slottet och Carl Cullberg, tidigare landsantikvarie och chef för Bohusläns museum har också avlidit under året.

Forskningsstöd och kulturmiljövård

Vitterhetsakademien har genom god förvaltning av de stiftelse- och fondmedel som tillkommit Akademien genom donationer och testamenten i år haft möjlighet att stödja forskning, bland annat genom olika former av stipendier, konferenser och symposier. Förutom egna medel förvaltar Akademien ett stort antal stiftelser och fonder som stödjer forskningsrelaterade verksamheter. Tillsammans med Vetenskapsrådet och Riksbankens Jubileumsfond ger Akademien sedan 2018 betydande stöd till fleråriga forskningsprojekt inom den långsiktiga satsningen *Digitalisering och tillgängliggörande av kulturarvssamlingar*. Det är med stor glädje som vi nu tillsammans med Riksbankens Jubileumsfond och Vetenskapsrådet har initierat en mycket angelägen satsning på forskning om forskningsetik, som syftar till att stärka kunskapen om forsknings-

etiska frågor, genom såväl empiriska resultat som begreppsutveckling.

Vi samarbetar också gärna med andra kungliga akademier. Inom Bernadotte-programmet utdelas årligen mentorstödda stipendier till unga forskare för projekt som är inriktade på samverkan mellan områden som representeras av de kungliga akademierna. Vi har beslutat att Vitterhetsakademiens stipendier i år kommer att tilldelas tre intressanta, tvärvetenskapliga projekt: ett om hur renässansens kvinnliga intellektuella skapade nätverk inom filosofi, litteratur och måleri i en värld dominerad av manliga ideal och aktörer, ett om fotografiets retorik och position som källmaterial utifrån fotografier från Svenska missionsförbundets verksamhet i Kongo från 1880-tal till tidigt 1960-tal och ett om skräpestetik och miljökritik i svensk barnkultur.

Akademien samarbetar också med Riksantikvarieämbetet, inte minst vad gäller Akademiens arkiv och bibliotek samt tillsammans med Svenska kyrkan inom Kommittén för forskning om kyrkor, bland annat med ett bokprojekt som ska ge en historisk översikt över kyrkomusiken i Sverige, från medeltid till nutid.

En betydande uppgift för Vitterhetsakademien är kulturmiljövård av de fastigheter och besöksmål som vi förvaltar. I Borgs by med Gråborg på Öland, i Stensjö by i Oskarshamns kommun, på Skånelaholms slott i Uppland, på Stjernerunds slott i Närke samt på Villagatan med det Rettigska huset, vårdar vi landskap och bebyggelse.

Vi har under året intensifierat det goda samarbetet med Länsstyrelsen i Kalmar inför invigningen av kulturreseptatet Stensjö by. Syftet är att bruka, bevara och levandegöra ett värdefullt småländskt agrart kulturlandskap genom att sköta marker och bebyggelse så att det ger en bild av hur en skogsby i Småland fungerade under decennierna kring sekelskiftet 1900. Bland annat har det genomförts en trädgårdsantikvarisk utredning för en dokumentation av byns trädgårdar som ska ligga till grund för ett vårdprogram. Under året har också ett orangeri uppförts vid Stjernerunds slott och arbetet med en programverksamhet för orangeriet har påbörjats.

Skrivelser och remissvar

En av Akademiens uppgifter är att yttra sig i angelägna frågor som rör dess intressen. Vi inbjöds att inkomma med synpunkter på regeringens forskningspolitik och framhöll i vårt svar bland annat betydelsen av nyfikenhetsstyrd forskning, strategiska behov av forskningsinfrastruktur inom humanvetenskaperna och vikten av forskningsetisk medvetenhet. Vi har lämnat remissvar på bland annat betänkandet *En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan*, där vi särskilt betonat vikten av den akademiska friheten och kommenterat utredningens förslag kring bland annat samordning mellan statliga forskningsfinansiärer, ramverk för utvärdering av forskning och inrättande av en analysfunktion. Vi har också svarat på betänkandet *Ökad attraktionskraft för kunskapsnationen Sverige*, med betoning på avsnittet om ”Kvalitetsförstärkning för svensk lektorer i utlandet”, där vi menar att dessa lektorer är en underutnyttjad resurs i Sveriges arbete både med att sprida kunskap om svensk kultur och samhälle och med att etablera förbindelser med forskning och högre utbildning i andra länder.

Vidare har Vitterhetsakademien tagit initiativ till en skrivelse om betydelsen av offentlig finansiering för digitalisering av Sveriges skriftliga kulturarv, undertecknad av ytterligare fem svenska kungliga akademier och ett trettiotal internationella institutioner med ansvar för svensk litteratur och kultur samt skandinavistik. I anslutning till diskussionen om antikens plats i grundskolans kursplaner betonade Akademien historieämnets centrala plats, inkluderande äldre epoker, på alla nivåer inom undervisningen.

Internationell samverkan

Akademiens internationella samverkan med såväl utländska akademier som internationella vetenskapliga organisationer är livlig. Vi är aktiva inom den europeiska samarbetsorganisationen för akademier, ALLEA, i bland annat etikkommittén. I den internationella samarbetsorganisatio-

nen för akademier, UAI, som firade sitt hundraårsjubileum 2019, är vi representerade i styrelsen. Akademien delar ut en rad olika stipendier och bidrag som syftar till att stärka forskningens internationalisering och stimulera internationella kontakter, exempelvis resestipendier för såväl disputerade forskare som doktorander.

Publikationer

Akademien har ett eget förlag där vi ger ut vetenskapliga skrifter, under året bland annat *Heritage and Borders* (red. Anna Källén) som nummer 100 i serien konferensvolymmer. I serien ”Lärda i Sverige”, i samarbete med Bokförlaget Langenskiöld, gav vi ut boken *Forngreta* av vår ledamot professor Birgit Arrhenius. Det är en biografi om Greta Arwidsson, professor i arkeologi, som 1963 blev invald som första svenska kvinnliga ledamot i Kungl. Vitterhetsakademien. Som landsantikvarie på Gotland blev hon känd under just namnet ”Forngreta”. I vår övriga utgivning märks bland annat *Kok Bok. Ulrika Eleonora Muncks receptsamling*, med texter av ledamoten professor Karin Sidén, som fann den handskrivna receptsamlingen från 1780-talet i ett bokskåp på Akademiens kulturfastighet Skånelaholms slott. Samtliga 116 recept är publicerade i faksimil och den intresserade kan lära sig att göra både kräftkaka och surkålpastej.

Akademien arbetar också aktivt för att stärka folkbildning på vetenskaplig grund, exempelvis genom riktade evenemang som det välbesökta Forskartorget på Bokmässan, tidskrifter som Respons och Forskning & Framsteg samt det digitala bildningsmagasinet Anekdot.

Konferenser

Vitterhetsakademien har en omfattande konferensverksamhet. Ett tjugotal konferenser och symposier arrangerades under året, från en nationell ämneskonferens i antikens kultur och samhällsliv till internationella konferenser som ”Revisiting the May Fourth: An International Symposium in Commemoration of the Centennial of the New Culture Movement in

China” och ”Translatio musicae: circulation, use and adaption of music in Europe, c.1600–1750”. Konferenserna har oftast ägt rum i Akademiens egna lokaler, men också i miljöer som Livrustkammaren och Zornmu-seet.

Pandemins påverkan

På grund av de rekommendationer som gavs till allmänheten i samband med smittspridningen av coronavirus i mars 2020 förändrades den dagliga verksamheten vid Kungl. Vitterhetsakademien. Planerade evenemang och åtaganden som konferenser, resor och större möten fick ställas in med kort varsel. Digitala lösningar användes i möjligaste mån för mindre möten och sammankomster. Årshögtiden den 20 mars 2020 kunde tyvärr inte genomföras i Riddarhuset, utan fick ställas in. Årets pris- och medaljutdelning skjuts fram till årshögtiden 2021.

*